

Het PrOS-project: een alternatief ambulant hulpverleningsmodel voor Probleemgedrag Op School

Tom van Waterschoot*, Chris Noorduyn**, Hans Swinnen** en Eva Van Asch***

Nabil is een Marokkaanse jongen van 15 jaar. Sinds zijn 8ste woont hij in België. De laatste tijd stapelen de problemen zich op. Hij heeft veel conflicten op school en een definitieve uitsluiting lijkt dichtbij. Vorig jaar heeft hij op een andere school ook al een definitieve uitsluiting gekregen. Zijn ouders spreken nauwelijks Nederlands en zijn niet op de hoogte van de problemen. Nabil vreest voor hun reactie en praat er liever niet over. Het CLB meldt hem aan voor het PrOS-project.

Inleiding

Een groot aantal jongeren ervaart problemen op school. Voor velen is het een zeer complexe opdracht om hun secundaire school met succes af te ronden. Het afhaken op school kan een problematische ontwikkeling bij jongeren veroorzaken (Nienhuis en Janssen, 2004). Scholen worden dagelijks geconfronteerd met deze problematiek. In Mechelen hebben het CGG De Pont, de Stad Mechelen, PRISMA Steunpunt Onderwijs, alle secundaire scholen en CLB's sinds 1 augustus 2004 de handen ineengeslagen om een antwoord te bieden op deze situaties. Uit deze samenwerking is het project Probleemgedrag Op School (PrOS) ontstaan met de volgende drie doelstellingen:

- het begeleiden van jongeren met een problematische schoolloopbaan;
- het verduidelijken en in kaart brengen van de psychosociale problematiek van schoolgaande jeugd;
- het bevorderen van samenwerking tussen onderwijs, welzijn en hulpverlening.

Een team van twee en een kwart voltijdse equivalenten verbonden aan het CGG, bestaande uit een coördinator*, twee psychologen** en één maatschappelijk assistente***, staat in voor de begeleiding van de jongeren. De werkwijze houdt het midden tussen de nieuwe time-outexperimenten (Vettenburg & Vandewiele, 2003), met schoolvervangende programma's die zich richten op scholieren die reeds afhaakten op school, en de meer klassieke ambulante ondersteunende vormen van hulpverlening, zoals psychosociale begeleiding of gesprekstherapie. In tegenstelling tot time-out projecten blijven jongeren thuis wonen en naar school gaan. Anders dan in de gebruikelijke ambulante hulpverlening is onze aanpak geïntegreerd intensief, contextueel en outreachend. We werken met de jongere individueel, met de context en het gezin en organiseren groepsbijeenkomsten. De begeleiding is kosteloos omdat de Stad Mechelen het project subsidieert. Sinds 1 februari 2006 werd het project uitgebreid met hulpverleners voor het secundair én het basis onderwijs, gesubsidieerd door het Vlaams Departement Onderwijs.

In deze bijdrage geven we uitleg over de werkwijze van het project.

Aanmeldingsprocedure

De wijze waarop jongeren worden aangemeld voor het PrOS-project is uniek. Aanmeldingen gebeuren op initiatief van het CLB na signalering door de school. Elk trimester worden alle aanmeldingen verzameld door één centrale persoon (dienst Onderwijsondersteuning Stad Mechelen). Dit is een neutrale figuur die tegelijk een administratieve verzamelende functie heeft én op symbolische wijze het verbindende element is tussen onderwijs, welzijn en hulpverlening. De centrale persoon brengt alle aanmeldingen ter bespreking op een intakecel. Deze bestaat uit vertegenwoordigers van de verschillende scholen, de stad Mechelen, PRISMA steunpunt onderwijs en het CGG De Pont. De intakecel selecteert 15 jongeren (secundair onderwijs) en 6 jongeren (basisonderwijs) per trimester voor begeleiding in het PrOS-project. Positieve criteria zijn de jonge leeftijd (12 tot 14 jarigen), de noodzaak tot intense begeleiding (zowel de school als het CLB ondernamen reeds begeleiding die ontoereikend was), de ernst van het probleem en men streeft naar een evenwichtige verdeling van jongeren uit verschillende scholen. Exclusiecriteria zijn de aanwezigheid van een ernstige psychiatrische en/of drugsproblematiek, uitermate delinquent gedrag en de afwezigheid van betrokkenheid van de ouders of de context. Het project mag niet voorgesteld worden als een tuchtmaatregel. Motivatie en vrijwilligheid is een belangrijke therapeutische hefboom in het PrOS-project.

De school en het CLB stellen de hulpvraag. Dit geeft de begeleidingen een speciaal karakter. De vraag komt immers niet van de jongere of diens ouders. Het vertrekpunt is het problematisch functioneren (spijbelen, agressief gedrag, piekeren, bedreigingen,...) op school en de last of bezorgdheid die dit creëert bij de schoolleiding.

Diversiteit

Tijdens de afgelopen twee schooljaren hebben we zestig aanmeldingen ontvangen van het secundair onderwijs. Het basisonderwijs is nog maar net gestart en leverde bij een eerste rondvraag negen aanmeldingen op. Opvallend is de grote diversiteit die we terugvinden in de aanmeldingen. Ongeveer de helft van de aangemelde jongeren zijn van allochtone afkomst. Het gaat hierbij zowel om 1ste als 2de generatie kinderen uit Marokko, Turkije, Bosnië, Wit-Rusland, Albanië, Armenië, Colombia, Congo en Kosovo. Een grote troef van het PrOS-project is net de bereikbaarheid van allochtone jongeren, in vergelijking met ambulante centra die een klassiek therapeutisch kader aanbieden. Onze laagdrempelige en flexibele manier van werken, maakt dat we met allochtone gezinnen uit verschillende culturen zinvol werk kunnen verrichten.

Wat betreft de studierichting merken we dat de grootste groep jongeren binnen het project vooral uit de 2de graad BSO komt (33%). De andere richtingen (ASO, TSO, BUSO, DO) zijn evenwichtig verdeeld. We hebben vooral te maken met jongeren van 15 en 16 jaar oud. De leeftijdscategorie 13 tot 14 jarigen is hierna de meest vertegenwoordigde groep. Meisjes en jongens worden evenveel aangemeld.

Binnen het basisonderwijs zijn tot hiertoe vooral 10 en 11 jarigen aangemeld. Gezien de recente uitbreiding naar het basisonderwijs, beschikken we nog niet over significante cijfers. Men vermoedt dat problemen bij jongeren in het secundair

onderwijs vaak reeds gestart zijn in het basisonderwijs. Leerlingen van het basisonderwijs begeleiden, past zodoende in het opzet curatief én preventief in te grijpen in hun schooltraject.

Er is een grote diversiteit met betrekking tot de reden van aanmelding. We volgen het onderscheid dat de Wit (2004) maakt. Hij spreekt over drie groepen: een groep met acting-out gedrag (boos worden, respect eisen, schuld voor ruzies en slechte prestaties bij de omgeving leggen,...), een groep met acting-in gedrag (piekeren, psychosomatische klachten, emotionele problemen,...) en een groep die vermijdingsgedrag stelt (spijbelen, zich niet meer inzetten voor schoolse taken,...). De acting-out groep is de ruimst vertegenwoordigde in het PrOS-project met 65%. Hierna volgen de leerlingen met vermijdingsgedrag (28%). We vermoeden dat de groep met acting-in gedrag (7%) makkelijker terecht komt in de reguliere hulpverlening omwille van hun symptomatologie (psychosomatiek, depressie,...).

Binnen én buiten de school

Problemen van jongeren op school houden niet op eens voorbij de schoolpoort. Deze moeilijkheden zijn een uiting of *signaal* voor bredere of achterliggende problemen (De Wit, 2004). De school is een context voor het ontwikkelen van intellectuele, sociale én emotionele vaardigheden. Wanneer een leerling zich moeilijk kan handhaven in deze context, dan beschouwen we dit als een verontrustend signaal voor zijn ontwikkelingstraject (Nienhuis en Janssen, 2004; Noorduyn, Van Asch en van Waterschoot, 2005). De oorzaken van deze moeilijkheden zijn niet eenduidig te verklaren. In de literatuur gaat men uit van een meervoudig risicomodel waarin er een wisselwerking ontstaat tussen omgevings- en persoonsgebonden factoren (Rombouts, 2000).

Scholen spelen een zeer belangrijke rol in het vroegtijdig detecteren van problematische ontwikkelingen. Een goede samenwerking tussen onderwijs en hulpverlening is een belangrijk hulpmiddel in de zorg voor kwetsbare jongeren.

Een geïsoleerde individuele ambulante begeleiding van een jongere met schoolproblemen is zelden zinvol. Een aanpak die zich louter toespitst op het uitdoven van het signaal (bijvoorbeeld het probleemgedrag corrigeren), verliest de context uit het oog en maakt de 'boodschapper' monddood. De context van de jongere vormt het uitgangspunt voor een therapeutisch proces.

Het PrOS-project wil een antwoord bieden op reëel dreigende schooluitval en een problematische verlopende schoolloopbaan deblokkeren. De volgende doelstellingen vormen in de praktijk telkens een leidraad in ons werk:

1. contact krijgen met de jongere
2. de jongere én zijn context op de hoogte brengen van het verontrustende signaal van zijn ontwikkelingstraject
3. verklaringen zoeken voor het verontrustende ontwikkelingstraject
4. verminderen van de gedragsproblemen van de jongere
5. verhogen van het welzijn van de jongere
6. betrekken van de ouders in het schoolse leven van hun kinderen
7. installeren en/of versterken van de dialoog tussen alle betrokken actoren (school, CLB, ouders, jongere,...)

Hulpverlening buiten het kader, binnen de context

De context waarin jongeren leven, staat centraal in het PrOS-project. Met de context bedoelen we het gezin, de wijk, de school, het jeugdhuis, de vriendengroep, de etnisch-culturele groep, etc... We kunnen onze cliënten (en hun moeilijkheden) niet los zien van de omgeving waarin ze leven. De context én de mate waarin de jongere daarin zijn plaats vindt, zijn mede bepalend voor de kansen en mogelijkheden die hij heeft om zich te ontplooien. De context wordt actief betrokken in het gehele begeleidingsproces.

Een hulpverlener mag zich niet opsluiten in zijn eigen 'kader'. Hij dient zowel letterlijk als figuurlijk de stap naar buiten te zetten om zijn cliënten (en hun context) tegemoet te treden. Concreet betekent dit dat een PrOS-begeleider op huisbezoek gaat en naar de school toe gaat. De groepsactiviteiten vinden niet op het CGG plaats, maar op locaties die aangepast zijn aan de types activiteiten die aansluiten bij de interesses van de jongeren (ervaringsgerichte activiteiten zoals 'outdoormomenten', touwenparcours, filmbespreking, samenwerkingsopdrachten, etc.). De hulpverlener krijgt een volledig beeld van zijn cliënt, wanneer hij zijn eigen context durft te verlaten om die van de cliënt op te zoeken.

Deze facetten zijn in onze ogen een belangrijke aanvulling op het meer gangbare therapeutisch werk in de geestelijke gezondheidszorg dat zich voornamelijk richt op intrapsychische processen. We geven de voorkeur aan behandelingen op basis van outreaching i.p.v. residentiële behandelingen (denk bijvoorbeeld aan time-outprojecten). Op deze wijze blijft de leerling/cliënt binnen zijn eigen context en wordt gezocht hoe hij daarin het best kan functioneren (De Man, Serneels, Hellemans en Deboutte, 2006). Het model van 'netwerktherapie' (Kozłowska en Hanney, 2002) lijkt ons het meest geschikt om deze werkwijze in praktijk te brengen.

Het netwerk in gesprek...

De jongeren die we begeleiden zijn over het algemeen afkomstig uit sociaal zwakkere en/of allochtone milieus. Vaak is het gebrek aan samenhang in hun netwerk opvallend. We ontmoeten veel gebroken gezinnen omwille van scheidingen, migraties en conflicten. Leerkrachten vertellen soms dat ze er nog nooit in geslaagd zijn om met de ouders van een leerling te spreken (de taal- en cultuurbarrière maakt dit nog moeilijker). De jongeren bevinden zich dikwijls in een sterk isolement. Ze voelen zich niet thuis op school of in hun gezin. Jongeren mislukken op school, leven tussen twee culturen, zien weinig kansen op de arbeidsmarkt en ervaren onvoldoende binding met de maatschappij.

In het PrOS-project trachten we eerst zicht te krijgen op het netwerk rond de jongere. Het intakegesprek dat plaats vindt op school geeft dikwijls een eerste beeld. Voor dit gesprek worden zowel de betrokken leerlingenbegeleider, CLB-medewerker, de ouders als de jongere zelf uitgenodigd (eventueel ook een tolk en/of intercultureel medewerker). Deze groep van mensen vormt een eerste 'netwerk', waarmee de PrOS-begeleider tracht te werken.

Dikwijls stellen we vast dat er binnen dit netwerk weinig of geen dialoog aanwezig is (bijvoorbeeld ouders die de schoolleiding nauwelijks kennen). Ook zien we vaak dat de aanwezige communicatie zeer negatief geladen is. Op school vindt men de

leerling lui en ongehoorzaam, de leerling vindt zijn leerkrachten dom en autoritair, de ouders voelen schaamte voor hun zoon of dochter en treden straffend op,...

Als PrOS-begeleider proberen we een constructieve dialoog tussen al deze partijen op gang te brengen. Dit is een moeizaam proces dat met vallen en opstaan gepaard gaat. Meestal gaat het om zeer verschillende mensen, met diverse achtergronden, meningen en overtuigingen. Het is niet evident om al deze meningen naast elkaar te laten bestaan met respect voor de verschillen. De mate waarin een netwerk er in slaagt in dialoog te gaan met elkaar is echter een bepalende factor voor het resultaat van ons begeleidingswerk (Seikkula, Arnkil en Eriksson, 2003). Er is één zaak die hen verbindt, namelijk de bezorgdheid over het ontwikkelingstraject van de jongere, ofwel het signaal dat hij of zij uitzendt. Dit 'signaal' en het juist begrijpen ervan staat centraal in de begeleiding.

De eerste stap

Een eerste stap is het juist 'vertalen' van de boodschap die de school tracht over te brengen. Bij de aanmelding bevindt de jongere zich dikwijls in een conflictueuze relatie met de school. Hij/zij gaat over grenzen, respecteert onvoldoende leerkrachten of medeleerlingen, etc. en heeft hiervoor meestal al sancties gekregen. De aanmelding voor het PrOS-project wordt in deze dynamiek al snel ervaren als een bestraffing, afwijzing of beschuldiging. Tijdens het intakegesprek vraagt de PrOS-begeleider aan de school (in aanwezigheid van de leerling en zijn/haar ouders) om uit te leggen waarover men zich juist zorgen maakt bij de betreffende leerling ("Wat maakt dat jullie je zoveel zorgen maken over deze leerling, dat jullie besloten hebben om hem aan te melden voor dit project?"). Tevens wordt er expliciet ruimte gemaakt om te kijken naar wat de jongere wel goed doet en wat zijn sterke kanten zijn. Ook de ouders en de jongere krijgen de kans om op dezelfde vragen hun mening te geven ("Wat is jullie grootste bezorgdheid en wat vinden jullie dat goed gaat?"). Dit eerste gesprek kan een belangrijke herkadering zijn van de wijze waarop de aanmelding ervaren wordt en mogelijk ook van de relaties binnen het netwerk. Meestal is dit slechts een eerste stap en slaagt men er nog niet in de mening van de ander te begrijpen en aanvaarden.

Tijdens volgende gesprekken en overlegmomenten zal de PrOS-begeleider telkens alert zijn voor de wijze van communiceren van de verschillende leden van het netwerk. Momenten waarop er meer empathie is voor het standpunt van de ander worden aangemoedigd. Wanneer de verschillende meningen en visies tegelijkertijd mogen bestaan en aanvaard worden, is er sprake van toenadering binnen het netwerk. Men strijdt niet langer alleen voor de eigen visie, maar leert oog hebben voor de andere visies. Soms is het noodzakelijk dat leden van het gezin, leerkrachten of hulpverleners bepaalde wensen of doelstellingen (tijdelijk) los laten (Seikkula, e.a., 2003). Dit houdt echter wel in dat men meer onzekerheden en onduidelijkheden durft toelaten.

Irena is een 14 jarig meisje uit Bosnië, die sinds tien jaar samen met haar moeder en twee broers in België verblijft. Het CLB meldt haar aan omdat er voortdurend conflicten zijn op school en er sprake is van een gebrekkige schoolse motivatie. Ook thuis blijkt de moeilijke communicatie tussen Irena en haar moeder vaak uit te monden in fikse ruzies waarbij Irena regelmatig agressief gedrag stelt. Aanvankelijk

gaat Irena akkoord met het opstarten van de begeleiding. Tot grote teleurstelling van de school geeft ze na enkele weken aan te willen stoppen met het project.

Het PrOS-project organiseert een overleg op school waarbij Irena, haar moeder, de schoolleiding en de CLB-medewerker aanwezig zijn. Irena wordt aangemoedigd om uit te leggen, waarom ze wil stoppen met de begeleiding. Moeder en de schoolleiding kunnen luisteren naar de redenen van Irena. Uiteindelijk gaan de school en het CLB akkoord met de beslissing van Irena en komen ze overeen om onderling enkele afspraken te maken over haar gedrag op school. Ook wordt overeengekomen dat Irena, de moeder en de schoolleiding een paar keer per jaar samen komen om te evalueren hoe de situatie verloopt. Ook al werd het PrOS-project stopgezet omwille van gebrek aan motivatie tot deelname, toch hadden de gesprekken hierover tussen Irena, haar moeder en de school een positief effect. Er was opnieuw een dialoog op gang gebracht tussen alle betrokkenen, wat de samenwerking verbeterde.

Werken aan verandering

In het PrOS-project worden de jongeren individueel, gezinsmatig en in groep begeleid. Tevens zijn er regelmatig overlegmomenten met alle betrokken partijen (jongere, ouders, school, CLB, evt. overige hulpverleners). Doorgaans vinden deze gesprekken plaats op school. Tijdens deze bijeenkomsten wordt getracht het signaal dat de jongere uitzendt uit te klaren. Het welzijn van de jongere staat hierin voor ons centraal. In het zoeken naar manieren om de situatie te verbeteren, worden alle aanwezigen aangemoedigd om een rol op te nemen in dit proces. De bijeenkomsten dienen in feite om dit te evalueren en waar nodig bij te sturen. Het werken aan verandering is in onze ogen een gezamenlijk proces waarin de jongere evenveel verantwoordelijkheid heeft als zijn/haar netwerk (Van Mulligen, Gielis en Nieuwenbroek, 2004).

Kevin is 13 jaar oud en wordt aangemeld voor het PrOS-project omwille van aanhoudende gedragsproblemen in de klas. Voor aanvang van de begeleiding heeft de schoolleiding nog geen contact gehad met zijn ouders. Tijdens de overlegmomenten blijkt dat Kevin enkel bij vader woont en al jaren geen contact meer heeft met moeder. Vader heeft zelf heel wat psychische moeilijkheden en omwille van zijn werk wordt Kevin na school vaak opgevangen door zijn oma. Vader vertelt over de voor hem onverklaarbare woedebuien van Kevin thuis. Kevin heeft geen broers of zussen en legt moeilijk contact met leeftijdsgenoten (geen hobby's of jeugdvereniging, etc.).

De PrOS-begeleiding stimuleert de leerlingenbegeleider om samen met het gezin te zoeken naar oplossingen. Er worden afspraken gemaakt rond Kevin zijn schoolhouding (agenda afgeven thuis, vaste studeermomenten, bespreken van klassituaties) en de gezinssituatie (aanbrengen van meer structuur thuis, zoeken naar hobby). Hij volgt tevens individuele begeleiding waarin gewerkt wordt rond het beheersen van zijn agressieve uitbarstingen. Kevin en zijn vader slagen met hulp van de school erin deze afspraken na te komen en ze geven beiden aan dat de woedebuien verminderd zijn en dat de communicatie tussen hen vlotter verloopt. Cruciaal hierbij was dat Kevin en vader leerden luisteren naar elkaar en elkaars standpunt leerden inzien.

De mate waarin het project effect heeft, is niet eenvoudig vast te stellen. De doelgroep leent zich niet gemakkelijk tot het invullen van lange vragenlijsten. Het hoge aantal allochtone ouders maakt dat een systematische bevraging van de ouders complex is. Om die reden hebben we het eerste jaar een bevraging uitgevoerd voor alle deelnemende scholen en CLB's. Uit dit onderzoek (Noorduin, Van Asch en van Waterschoot, 2005) bleek dat een overgrote meerderheid van de leerlingenbegeleiders, schooldirecties en CLB-medewerkers het project zinvol achtte voor de leerlingen (91%). Voorts stelde de helft (52%) van de ondervraagden een verbetering vast in de wijze waarop de jongere omgaat met problemen op school en daarbuiten. Als we de complexiteit van de aangemelde dossiers in het achterhoofd houden, lijkt dit zeker een bevredigend resultaat te zijn. Het aantal deelnemers is uiteraard te klein om definitieve conclusies te trekken. In de toekomst hopen we ook de jongeren en hun ouders op een systematische wijze te kunnen bevragen.

Afsluiten

In het PrOS-project werken we met een begeleidingsperiode van 3 maanden. Dit is kort, gezien de complexiteit van de dossiers. In een beperkt tijdsbestek dienen we ons nuttig, maar niet onmisbaar te maken. De wijze waarop we een dossier afsluiten is dan ook van groot belang. In de laatste weken van de begeleiding wordt er nog een overleg gepland op school met de jongere, de ouders, de schoolleiding en de CLB-medewerker. Het hele proces van de drie maanden wordt nog eens overlopen (de aanmelding, de doelstellingen, de wijze waarop er gewerkt is, het geboekte resultaat, de werkpunten die er nog zijn). Een belangrijk aspect voor de jongeren in de afsluitingsfase, is het zoeken naar een nieuwe vertrouwenspersoon op school.

Otman is een 15-jarige jongen van Marokkaanse origine en volgt het 4de jaar houtbewerking (BSO). In de laatste weken van de begeleiding gaat hij op zoek naar iemand op school die hij zou durven aanspreken bij moeilijkheden. Hij overweegt zijn leerkracht Nederlands te vragen, maar is onzeker of deze daarop in kan gaan. De leerkracht wordt uitgenodigd bij het volgende overleg en de vraag van Otman wordt met hem besproken.

Mogelijkheden en moeilijkheden

We verwachten veel van de jongere en zijn/haar netwerk. Het betrekken van de ganse context van de jongere biedt therapeutische mogelijkheden, maar vraagt tegelijkertijd een groot engagement van elke betrokkene. Het slagen van het begeleidingsproces is mede afhankelijk van de bereidheid van alle actoren om deel te nemen aan deze positieve dialoog. Als we een constructieve dialoog op gang brengen rond een jongere, bieden we deze tegelijkertijd een positieve context waarin hij verder kan ontwikkelen. Wij creëren een klimaat dat moeilijkheden in de toekomst preventief kan voorkomen. Wij zijn er van overtuigd dat onze interventies tegelijkertijd een uitgesproken preventief karakter hebben.

Een moeilijkheid ligt in het vinden van een juiste positie of houding als PrOS-medewerker. In elke casus zijn vele partijen betrokken, elk met hun eigen vaardigheden, beperkingen, vragen en verwachtingen. Met al deze partijen dient de PrOS-medewerker een 'werkrelatie' op te bouwen; zelfs wanneer de partijen onderling botsen en niet kunnen terugvallen op een goede werkrelatie. Het vinden van de juiste houding is een blijvend aandachtspunt in ons werk. Om die reden zijn we in elke casus met twee collega's vertegenwoordigd en plannen we wekelijkse intervisiemomenten.

Een volgende moeilijkheid is de beperkte begeleidingsduur. In vergelijking met de gangbare ambulante hulpverlening is een periode van 3 maanden kort. Anderzijds is het echter langer dan de meeste time-outprojecten. Het kost tijd om een vertrouwensband op te bouwen met de kwetsbare doelgroep van het PrOS-project. Het is niet realistisch om te denken dat de tijd die resteert voldoende is om een antwoord te bieden op alle problemen die zich stellen. Juist om deze redenen werken we niet aan het oplossen van problemen, maar richten we ons op het aanleren of verbeteren van de copingvaardigheden van zowel de jongere als zijn/haar netwerk (Boeckhorst, 2003).

Zoals eerder beschreven dienen we in korte tijd nuttig, maar niet onmisbaar te zijn. Na de begeleidingsperiode zou de jongere en zijn/haar netwerk in principe in staat moeten zijn om een nieuwe crisis zelf op te lossen. De praktijk leert ons dat dit niet altijd mogelijk is en het netwerk bij momenten beroep blijft doen op de diensten van het PrOS-project. Het is belangrijk dat de PrOS-medewerker telkens alert blijft hiervoor en het netwerk stimuleert in het zoeken naar eigen oplossingen.

Een ander spanningsveld betreft de verwachtingen die leven rond het project. Vanuit de schoolse context is er dikwijls een duidelijke verwachting naar het verbeteren van het gedrag van de leerling op school. In de praktijk zien we echter dat dit niet altijd direct mogelijk is. Het geduld van de school wordt met andere woorden op de proef gesteld.

Slot

Op het kruispunt van onderwijs en hulpverlening biedt het PrOS-project een interessante invalshoek om jongeren met problemen op school te begeleiden. Het project vormt een midden tussen time-out projecten en de meer klassieke vormen van hulpverlening. Opvallend is dat er een grote diversiteit van jongeren effectief bereikt kan worden middels deze methode.

Er wordt expliciet en doorgedreven gewerkt met het netwerk rond een jongere. De ouders, leerlingenbegeleiders, CLB-medewerkers, hulpverleners, tolken, directie van scholen,... worden betrokken in de begeleiding. We brengen een positieve dialoog op gang rond een jongere met probleemgedrag en engageren elke betrokkene in het veranderingsproces. We merken dat het bespreken en beluisteren van elkaars visie een bepalende factor is voor het resultaat van de begeleiding.

De samenwerking met de betrokkenen situeert zich niet alleen op het niveau van de individuele jongere en zijn context, maar toont zich ook in de organisatie van het PrOS-project. We werken intens samen met verantwoordelijken van de scholen, van de CLB's en van de stad Mechelen. Ook hier is er uitgebreid overleg en samenwerking. In Mechelen bestaat een degelijk uitgebouwd "netwerk" tussen onderwijs, stad en hulpverlening waarbinnen het PrOS-project goed gedijt.

Referenties

Boeckhorst, F. (2003). *Duivelse spiralen. Werkboek voor meervoudig-systemisch denken in de sociale psychiatrie*. Salland de Lange: Deventer.

De Man, S., Serneels, A., Hellemans, H. en Deboutte, D. (2006). Outreachingsbehandeling van schoolweigering in het kader van een pilootproject. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek, Kinderpsychiatrie en Klinische Kinderpsychologie*, 31, 21-30.

De Wit, G. (2004). Onderwijshulpverlening: een eclecticische benadering. In: *Interventie bij Adolescenten. Therapieën bij veelvoorkomende problemen*. Lisse, Harcourt Book Publishers.

Kozłowska, K. en Hanney, L. (2002). The Network Perspective: An Integration of Attachment and Family Systems Theories. *Family Process*, 41, 285-312.

Nienhuis, B. & Janssen, I. (2004). Schoolweigering. Stappen naar een oplossing. *Kind en Adolescent Praktijk*, 3, 14-21.

Noorduyn, Van Asch en van Waterschoot (2005). PrOS: Probleemgedrag Op School in Mechelen aangepakt door ggz, school en stad. *Psyche*, 17, 11-12.

Rombouts, D. (2000). Het Time-Out Project. Een preventieve werkvorm voor school-drop-outs. Leuven, Garant.

Seikkula, J., Arnkil, T. & Eriksson, E. (2003) Postmodern society and social networks: Open and anticipation dialogues in network meetings. *Family Process*, 42, 185-204.

Van Mulligen, W., Gielis, P., en Nieuwenbroek, A. (2004). *Tussen thuis en school. Over contextuele leerlingbegeleiding*. Leuven, Acco.

Vettenburg, N. & Vandewiele, B. (2003). *Time-outprojecten met schoolvervangende programma's: beschrijving van een experiment 2001-2003*. Brussel, Koning Boudewijnstichting.

http://www.kbs-frb.be/files/db/NL/PUB_1406_Timeoutprojecten.pdf

Personalia

Tom van Waterschoot is klinisch psycholoog – psychotherapeut en coördinator van het PrOS-project

Chris Noorduin is klinisch psycholoog – psychotherapeut en hulpverlener in het PrOS-project voor het secundair onderwijs

Hans Swinnen is licentiaat in de klinische psychologie en antropologie en hulpverlener in het PrOS-project voor het secundair onderwijs

Eva Van Asch is maatschappelijk assistente – psychotherapeute i.o. en hulpverleenster in het PrOS-project voor zowel basis- als secundair onderwijs

Zij zijn allen werkzaam in het CGG de Pont.

Hanswijkstraat 48, 2800 Mechelen, 015/42.08.32

tom.vanwaterschoot@cggdepont.be